

EKREN – SINT LAMBERTUSKERK

Frans Harrewijnlaan 1 in 2180 EKEREN

Bezoek aan het orgel in verband met het opstellen van een verslag voor het beheersplan

1. Bezoek

op woensdag 20 september 2017

2. Bericht over het orgel

2.1 Geschiedenis op basis van gepubliceerde bronnen

In het verslag na het door A. Fauconnier en P. Roose uitgevoerde onderzoek van het orgel in oktober 1978 staat het volgende vermeld:

“Auteur oorspronkelijk instrument : J.B. Forceville (Brussel)

Ontwerp meubel : J.C. de Cock

Uitvoering orgelkast : M. de Doncker (Brussel)

Bouwjaar : 1711-1715

Transformaties en data :

1843-1846 : Th. Smet & H. Vermeersch (Duffel)

1882 : P. Stevens-Vermeersch (Duffel)

1965 : firma Aerts & Castrel (Duffel)

Bibliografie:

De nu volgende informatie over archivalia en bibliografie zijn een uittreksel uit:

A. Fauconnier & P. Roose : Het Historisch Orgel in Vlaanderen, (orgelinventaris) deel III A, Antwerpen (arrondissement Antwerpen), uitg. Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg, Brussel 1983; zie blz. 346-354.

1) E.G.J. Gregoir : *Historique ...*, Antwerpen, 1865; - blz. 108 : (werken van J.B. Forceville) *Orgue à Eeckeren (Anvers). Les principaux jeux de ce bel instrument sont : Bourdon de 16 p., cornet, bourdon 8 p., flûte, nasart, clairon, trompette, montre, prestant, gemshoorn, viola di gamba et basson. Il y a une pédale placée en 1844.*

MM. Th. Smet et Vermeersch ont fait de grandes réparations à cet orgue en 1843-1844, en augmentant les notes des claviers, et en plaçant un nouveau sommier au positif. On a remplacé les registres voxe humana, clarinette et sexa quialter par une trompette, prestant (8

p.), viola di gamba, geemshoorn, basson et clairon. Ces derniers ont été renouvelés, ainsi que les petits soufflets. Ces réparations ont coûté fr. 4500.

- blz. 169 : SMET-VAN TIENEN (Théodore), à Duffel ....

Orgues placées en société avec M. H. Vermeersch : ....

1842, un orgue à Loxbergen, Eekelen; ....."

(er zal wel Eekeren bedoeld zijn)

2) E.H. P.J. Goetschalckx, pastoor van Donk : *Kerkelijke Geschiedenis van Eekeren* ..., S.

Antonius Drukkerij, Eekeren-Donk, J. Vermeiren, s.d. (= 1914);

- blz. 168 : *Ten jare 1711 deed hij (= de pastoor) het orgel, in 1683 door den brand der kerk verwoest, in deze herstellen en verpandde daarvoor eene som van 1000 gulden op verscheidene stukken land der kerk.*

(Schepenregister van Eekeren van 1751, 169).

- blz. 227 : *In september 1843 werd het gestoelte op het hooge koor geplaatst, en nog hetzelfde jaar ving men de twee groote werken van een nieuw hoogzaal en een nieuw orgel aan. Deze duurden ruim twee jaar. Het eerste was het hoogzaal af : dat was voltrokken in Juli 1845. Het orgel werd gesteld in 1846.*

- blz. 237 : *Op 5 December 1880 besloot de kerkraad, op zijn (= de pastoor) toedoen, een aantal herstellingen en verbeteringen te doen aan het orgel. Die herstellingen en vergrooing werden gedaan door Petrus Franciscus Stevens-Vermeersch van Duffel en kostten samen de som van 3.900 frank.*

3) Werklijst van de orgelmakers Stevens te Duffel (afschrift ons ter hand gesteld door Dhr. G. Potvlieghe) :

"Lijst der nieuwe orgels en grote herstellingen door het huis Stevens-Vermeersch te Duffel tot 1902" :

Vermelding "Ekeren, 23" (dit cijfer slaat op het werkelijke aantal registers dat het orgel toen bezat).

4) G. Moortgat : *Oude orgels in Vlaanderen* dl. I, uitg. Dienst Pers & Publikaties v.d. BRT, brochure nr. 30, 1965; zie blz. 60 en 61.

(Afgezien van de onvolledigheid van de historische gegevens, zijn de technische gegevens in vergelijking met onze vaststellingen weinig betrouwbaar.)

5) *De Praestant*, XIVde jg. (1965), blz. 66 : rubriek "Orgelinhuldigingen", 8 juli 1965

Orgelbouwer : Fa. Aerts & Castrel, Duffel

Het romantische orgel van J.B. Forceville werd mechanisch vernieuwd met elektrische registertraktuur. Een derde klavier werd bijgebouwd in de bestaande oude rugpositieffkast. (volgt dispositie)

Gastorganisten : A. Van Bouwel & S. Deriemaecker

6) F. Peeters & M.A. Vente : *De Orgelkunst in de Nederlanden*, uitg. Mercatorfonds, Antwerpen 1971;

zie blz. 207 : vermelding van het Forceville-orgel (datum verkeerdelijk 1694 i.p.v. 1711)

7) *L'Organiste* VIIde jg. (1976) nr. 2, blz. 19, onder "Nouvelles" :

"Fa. Aerts & Castrel;

Orgue Forceville 1712, Th. Smet-Van Tienen 1839, H. Vermeersch 1844, Stevens ± 1945,

Aerts & Castrel 1965.
Traction mécanique, réISTRATION électrique."

NOTA: de hiernavolgende dispositie is eveneens overgenomen uit 'L'Organiste'. De aanduidingen * = oud, zijn niet in overeenstemming met onze bevindingen terplaatse in oktober 1978. Bovendien strookt noch de dispositie in 'De Praestant' (cfr.supra sub 5), noch die in 'L'Organiste' met de huidige werkelijkheid.

<u>Hoofdwerk</u>	<u>Rugpositief</u>	<u>Zwelwerk</u>	<u>Pedaal</u>
Gedekt 16*	Holpijp 8	Monter 8	Conterbas 16
Monter 8*	Prestant 4	Salicional 8	Zachtbas 8
Fluit 8	Gemshoorn 2	Zweving 8	Open fluit 8
Gamba 8	Sesquialter 2 s	Gedekt 8	Koraalbas 4
Gedekt 8*	Cimbel 3 s	Fluit 4	Nachthoorn 2
Prestant 4*	Hobo 8 (°)	Violin 4	Ruispijp 2 s
Fluit 4*		Quint 2 ² /3	Bombard 16
Octaaf 2		Fluit 2	
Mixtuur 3 s		Vulwerk 3 s	
Cornet 5 s*		Euphon 8	
Trompet 8*			
Claroen (bas) 4*			

(°) = in 'De Praestant' *Vox humana* 8 i.p.v. Hobo 8.

8) J.-P. Felix : *Vijf ongepubliceerde documenten omtrent de orgelbouwers Forceville en Goynaut in Mededelingen van het Centraal Orgelarchief*, Brussel, jg. 1979, afl. 2, blz.14-26; zie p. 16 :

Nr. 2 : Notariële akte, waardoor orgelmaker Joannes Baptista Forceville bekend aanbesteedt te hebben aan Martinus de Doncker, meester schrijnwerker, de orgelkast te maken voor de kerk van Ekeren, bij Antwerpen (8 juni 1713).

(Brussel, Algemeen Rijksarchief, Notariaat, nr. 1.165²).

(Daarna volgt de tekst van de akte.)

9) J.-P. Felix : *Catalogue de l'Exposition : Orgues de Bruxelles et de l'école Bruxelloise*, Brussel 29 okt.- 4 nov. 1979; blz. 28, onder nr. 66 :

EKEREN (Eglise St.-Lambert). - Projet pour un jubé et un buffet d'orgues, dessiné par Joan Claudius de Cock (vers 1711).

Papier, sépia et aquarelle. 457 x 301 mm. En bas à g. : "(h)et orgel tot Ekeren".

Signé en bas à dr.: "Joan Claudius de Cock". Non daté.

(ANVERS, Stedelijk prentenkabinet, n° A.LXV.16, inv. nr. 1837).

(Photo 'T Felt, Anvers)

Exposition : La Sculpture au siècle de Rubens, Bruxelles, Musée d'Art Ancien, 15 juillet-2 octobre 1977, cat. n° 7. On y trouve une bibliographie exhaustive.

(Daarna volgt een korte, doch eveneens onvolledige, historische schets.)

Beschrijving instrument

2.1.1 Type: orgel met 3 manualen (Hoofdwerk, Rugpositief en Reciet) en pedaal met 35 spelen – mechanische toetstractuur en elektrische registertractuur – vrijstaande speeltafel

2.1.2 Dispositie

Reciet Manuaal I	Hoofdwerk Manuaal II	Rugpositief Manuaal III	Pedaal
Monter 8'	Gedekt 16'	Holpijp 8'	Conterbas 16'
Bourdon 8'	Monter 8'	Prestant 4'	Zachtbas 16'
Voix celeste 8'	Fluit (harm) 8'	Gemshoorn 2'	Open Fluit 8'
Prestant 4'	Gamba 8'	Sesquialter II	Koraalbas 4'
Fluit 4'	Bourdon 8'	Cymbel III	Nachthoorn 2'
Quint 2 2/3'	Prestant 4'	Kromhoorn 8'	Ruispijp II
Fluit 2'	Fluit 4'		Bombarde 16'
Cornet IV	Octaaf 2'		
Vulwerk III	Mixtuur III		
Euphone 8'	Cornet V		
	Trompet 8'		
	Klaroen bas 4'		

Speelhulpen

Tremulant

P + I

P + II

P + III

I + II

II + III

2.1.3 Speeltafel

Thans een vrijstaande moderne speeltafel midden tussen hoofdwerk en rugpositief; gesigineerd "Aerts & Castrel Duffel";

Kast in plaatmateriaal gefineerd in eik – met roldeksel

Registerbediening door tuimelschakelaars

4 Pistons met controlelampje voor vaste combinaties: P MF F T

Zweltreden boven g # °

Manuaalomvang: C - g'''

Pedaalomvang: C – f '

Toetsbeleg manualen uit wit kunststof, halftonen ebbenhout
Pedaal: raam in eik, toetsen in eik, haltonen mogelijks in notelaar of een soort donkerbruine palissander
Bank in eik

2.1.4 Kast

Fraaie eiken orgelkast bestaand uit hoofdkast en rugpositief, tamelijk rijk van snijwerk voorzien.

Ontwerp van de orgelkast: J.C. de Cock – Uitvoering orgelkast M. de Doncker – 1711-1715

Van de oorspronkelijke orgelkast van het hoofdwerk zijn de voorzijde en de zijkanten bewaard gebleven en gedeeltelijk het rugwand-geraamte (zonder deuren en panelen). De kast werd uitgediept door de bijbouw van het achterliggende zwelwerk en pedaal. De deuren zijn gedeeltelijk in de nieuwe rug verwerkt.

De uitbreiding is uit dennenhout gemaakt en in onregelmatige verticale strepen wit geschilderd.

De kast van het rugpositief lijkt helemaal bewaard te zijn maar werd ook uitgediept met herbruik van de oude rugwand. Het lijkt wel eigenaardig dat de oorspronkelijke diepte dan maar rond 35 cm had.

De uitbreiding van het rugpositief werd in eik uitgevoerd.

2.1.5 Windladen

Hoofdwerk: 2 diatonische eiken windladen met elk 28 cancellen van P. Stevens uit 1882 volgens het etiket in de ventielkast. Deze laden beschikken over 2 ventielkasten: aan de voorkant is de tractuur mechanisch en de achter liggende ventielkast (voor de tongwerken ?) word elektrisch aangestuurd. Op 2 aparte elektrische laden staat het Cornet.

Reciet: 1 grote chromatische eiken windlade vermoedelijk van Stevens uit 1882 en kleine pneumatische hulpladen voor de grote afgeleide houten pijpen van Monter 8' en Bourdon 8'

Rugpositief: 1 diatonische windlade vermoedelijk van Aerts & Castrel, mogelijks met een ingebouwde ladenbalg

Pedaal : 2 diatonische eiken windladen met samen 27 cancellen en een kleine bijgeplaatste lade met 3 cancellen, opgesteld in de achterkast

De oorspronkelijke omvang van 27 toetsen, dus C – d', laat vermoeden dat deze lade mogelijks van Smet/Vermeersch is (en niet van Stevens 1882 zoals A. Fauconnier vermoed) ook omdat Grégoir vermeld "Il y a une pédale placée en 1844"

Windladen in eik, de dammen verhoogd omdat telescoop-hulzen aangebracht zijn.

De Zachtbas 16' is op verschillende kleine elektrisch aangestuurde laden in de onderkast van het hoofdwerk opgesteld.

2.1.6 Tractuur

2.2.6.1 Toetstractuur

Is mechanisch en dateert van Aerts & Castrel 1965.

De mechaniek in de speeltafel bestaat vooral uit elementen van aluminium (wippen, winkel, draden met regelmoertjes uit nylon).

De wellenborden zijn van gewone vezelplaat gemaakt, de wellen uit aluminium op dunne messing winkels gemonteerd. De abstrakten zijn evenwel uit aluminiumdraden, behalve de lange verticale draden uit zeer dun ijzer of staal die van de winkelbalk beneden naar de hangende wellenborden lopen.

Verschillende registers worden elektrisch aangestuurd: Cornet hoofdwerk, achter liggende ventielkast hoofdwerk, Zachtbas pedaal.

2.2.6.2 Registertractuur

Is elektrisch en dateert van Aerts & Castrel 1965, zowel de gehele bekabeling als de registermagneten van Heuss, die op hoogte van de windladen gemonteerd zijn.

2.1.7 Windvoorziening

Een grenenhouten magazijnbalg is buiten de orgelkast opgesteld in een omkisting van platen. zich in de voet van de orgelkast en dateert volgens onze inschatting van 1882. De nog aanwezige pompen zijn nu door een houten lat geblokkeerd.

Twee “Schwimmer” bevinden zich onder de loopplank tussen Hoofdwerk en Reciet.

De elektrische ventilator (type Ventus) is in een afzonderlijke kist uit triplexplaat zonder verdere isolatie onder de magazijnbalg opgesteld en is recenter dan 1965.

De windkanalen zijn grotendeels uit hout (plaat of dennenhout) en met blauw papier bekleed. Sommige stukken zijn ook uit Westaflex (bij voorbeeld voor de 2 aparte Cornetladen van het Hoofdwerk) en de kondukten zijn alle van Westaflex.

2.1.8 Pijpwerk

Algemeen

Het pijpwerk dateert uit verschillende periodes en is van de hand van Forceville, Smet-Vermeersch, Stevens-Vermeersch en Aerts & Castrel.

Bij de Forceville pijpen hebben de corpora een hogere tingehalt dan de voeten uit zeer hoge loodlegering.

In het oudere pijpwerk werden overal expressions ingetrokken waardoor de oudere (oorspronkelijke?) corpuslengte grotendeels bewaard gebleven is.

De houten pijpen zijn in eik of den, meestal vrij dunwandig en meestal geel geschilderd, sommige ook grijs of rood.

Specifiek

Man. III Rugpositief

- werd ingebouwd achter een bestaand Rugpositief-front in de balustrade
- het pijpwerk is volledig uit 1965, behalve
  - de oude frontpijpen (waarschijnlijk Forceville) zijn nu aan de voorzijde geschilderd
  - enkele baspijpen van de Bourdon (vermoedelijk Smet/Vermeersch)
- het Kromhoorn 8' is uit "spotted" metaal

Man. II (Hoofdwerk)

+ front : vernieuwd (Smet-Vermeersch) nu geschilderd

Fluit 8' : open fluit, overblazend (P. Stevens?)

Montre 8' : in de discant nog originele pijpen van Forceville, enkele pijpen zijn bijgemaakt door Smet-Vermeersch (misschien met herbruik van Forceville pijpwerk van andere spelen), 17 + 17 pijpen op de windlade, de overige in het front geposteerd (met bolus gesoldeerd)

Bourdon 16' : 13 + 13 op de lade, Forceville; enkele hebben corpora uit hoger tingehalte dan de voet (mogelijk herstelwerk van Smet-Vermeersch)

Prestant 4' : 24 + 24 op de lade (oud), de rest in het front; overal werden expressions in getrokken

Bourdon 8' :

houten = geverfd; nieuwe stempels op de stoppen, ronde voeten; nieuwe voorstellen
metalen , Forceville, de 4 + 3 kleinste zijn van Smet, d.m.v. bolus gesoldeerd; de overige hebben langere voeten, d.m.v. krijtlijm gesoldeerd (misschien werd hier oudere metaalplaat benut)

Doublette 2' : Forceville + aanpassingen van Smet-Vermeersch; het Forceville-pijpwerk ziet er nog zeer gaaf uit; de inscripties lijken evenwel 19de-eeuws

Fluit 4' : bij één lage pijp is een gedeelte van een oude frontpijp (Forceville) hierin door Smet verwerkt, de overige zijn eveneens van Forceville's hand; roergedekten in flesvorm, zeer wijde ($\frac{2}{3}$ van diameter) en lange ($\frac{1}{2}$ van corpuslengte) roeren, naar boven toe heel korte roertjes (later ingekort), zeer smal gelabieert, de kleinste 4 + 3 (uitbreidingen) zijn wijde open fluiten

Gamba 8' : recenter; staat op 2 aan elkaar gekoppelde slepen (voorheen 2 spelen)

Fourniture III: pijpwerk van Forceville, waarmee Smet&Vermeersch een nieuwe Fourniture samenstelden; thans 3 koren, had in origine in de bas 4 koren; stemsleuven werden aangebracht

Trompet 8' : eind 19. of 20. eeuw; C-h° bekers in zink, c' – g " bekers in tin, g # " – g"" als Trompet harmonique gebouwd met bekers in koper (1965 ?); in origine een niet-gedeeld tongwerk

Clairon 4' bas : Smet&Vermeersch; onderstuk van de bekers in blik, smalle lepels, in origine B + D, de discant is thans leeg (boringen nog aanwezig)

Cornet V :

8' = Forceville; dunne roeren, de 4 + 3 kleinste zonder roeren (Smet); originele voeten in hoger loodgehalte

4' = Forceville

2 $\frac{2}{3}$ ', 2' en 1 $\frac{3}{5}$ ' = wijde open fluiten grotendeels Forceville; de 4 + 3 kleinste zijn telkens van Smet

Man. I (Reciet in zwelkast)

Montre 8' : vermoedelijk van Smet; een aantal vanaf c° werden uitgelengd; open houten pijpen in de bas, grijs geschilderd

Bourdon 8' : Forceville + aanpassingen door Smet; de houten baspijpen zijn geel geschilderd, van nieuwe voeten enz. voorzien

Prestant 4' : recenter

Fluit 4' : Forceville + correcties van Smet; roergedekt vanaf de grootste

Quint 2 ²/₃' : nieuw (1965?)

Fluit 2' : Smet-Vermeersch; laagste octaaf gedekt, de overige conisch (zeer spits toelopend)

Piccolo 1' : ingekort romantisch pijpwerk

Vulwerk III: nieuw (1965 ?)

Euphone 8' : Smet; gemaakt zoals een wijde Clairon, met doorslaande tongen; in de discant tinnen bekers, in de bas met blikken onderstuk; in de discant werd mogelijk ouder materiaal verwerkt; de 12 hoogste zijn uitgelengde labialen

[Cornet : de registerknop combineert 4 registers van Man.I]

Pedaal

Conterbas 16' : 27 houten open pijpen, geel geschilderd, vermoedelijk Smet/Vermeersch, na binnen gestoken bovenlabia, 3 hoogste pijpen dikwandiger, rood geschilderd

Zachtbas 16' : houten pijpen geel geschilderd en 5 metalen pijpen, aantasting houtworm handvatten

Open Fluit 8' : 27 houten open pijpen, geel geschilderd, vermoedelijk Smet/Vermeersch, na binnen gestoken bovenlabia, 3 hoogste pijpen recenter in eik gevernist

Koraalbas 4' : voormalig Salicional 8' (van Stevens/Vermeersch ?), ingekort en snijbaarden verwijderd

Nachthoorn 2' : nieuw pijpwerk (waarschijnlijk 1965)

Ruispijp II: nieuw pijpwerk (waarschijnlijk 1965)

Bombarde 16' : 27 pijpen met houten stevels, houten koppen en houten bekers, geel geschilderd, vermoedelijk Smet/Vermeersch, en de 3 hoogste in metaal later bijgevoegd

2.2 Sanitaire toestand en nodige werken

2.2.1 Speeltafel

De speeltafel is in het algemeen in goede staat, behalve een duidelijke vervuiling binnen de speeltafel.

Bij het bezoek waren geen speciale mankementen vast te stellen.

De elektrische bekabeling dateert van 1965 en is niet meer helemaal conform de huidige veiligheidsvoorschriften.

Werken

Onderhoudswerken zijn dringend niet nodig maar de toekomst kan men zich aan problemen met de elektrische elementen verwachten, omdat de levensduur van deze elementen beperkt is.

2.2.2 Kast

De kast is in het algemeen in goede staat.
Kleinere beschadigingen zijn vooral gebeurd door bevestigingen van elektrische leidingen.

Werken

Onderhoudswerken aan de kast zijn dus niet noodzakelijk

2.2.3 Windladen

In de mate dat dit zonder een ontmanteling is vast te stellen, zijn de alle windladen in relatief goede staat.

Het leder op de ventielen is zwart maar blijkbaar nog dicht.

Werken

Geen dringende werken zijn nodig.

2.2.4 Tractuur

Bij het bezoek waren geen speciale mankementen vast te stellen.

Enkele aluminiumabstrakten zijn krom getrokken.

De zeer dunne verticalen ijzeren of stalen abstrakten zijn door roest aangetast en/of gecorrodeerd. Het is te verwachten dat sommige in de nadere toekomst gaan breken en enkele zijn blijkbaar al gerepareerd.

De elektrische bekabeling van de registertractuur dateert van 1965 en is niet conform de huidige veiligheidsvoorschriften.

De registermagneten zijn oud en in de volgende jaren zijn problemen te verwachten met de aansturing.

De elektrische toetstractuur van de windlade van Zachtbas 16' en van de achter liggende ventielkast van het hoofdwerk lijkt te werken maar de bekabeling is niet conform de huidige veiligheidsvoorschriften.

Werken

Onderhoudswerken zijn dringend niet nodig maar men moet ermee rekenen dat in de toekomst problemen met de elektrische elementen opkomen, omdat de levensduur van deze elementen beperkt is.

Het is ook te verwachten dat de ijzeren abstrakten moeten vervangen worden binnen de volgende 10 jaren.

2.2.5 Windvoorziening

In de windvoorziening nu zijn geen grotere problemen vast te stellen. De magazijnbalg is blijkbaar nog dicht (zover hij bereikbaar was) maar het leer is zeker enkele” decennia oud.

De windkanalen lijken dicht te zijn.

De ventilator lijkt in goede staat.

Werken

De herbeledering van de balg is op langere termijn (10 – 15 jaren) zeker nodig om het orgel op een degelijke manier te kunnen gebruiken.

De bevestiging op een paneel van de omkisting van een wielje van de regulatie door de rolgordijn is zeer ongunstig en zou beter op een andere manier bevestigd worden.

2.2.6 Pijpwerk, Intonatie en stemming

In het geheel gezien verkeerd het pijpwerk nog in redelijk goede toestand en enkele kleinere problemen zijn vastgesteld zoals bij voorbeeld een verdwenen spie om de tong van een kleine Bombardepijp vast te zetten, waardoor de tong niet meer te stemmen is en aantasting door houtworm van enkele handvatten van houten pijpen. Maar het historisch zeer waardevol pijpwerk van Forceville is meer of min sterk getransformeerd door aanbrengen van expressions, steminsnijdingen ... .

Werken

Om het orgel degelijk te kunnen onderhouden en stemmen is gewenst dat het pijpwerk mogelijks stofvrij is.

Een volledige kuisbeurt is – afhankelijk van de vervuiling – alle 15 – 20 jaren nodig. Het is onbekend wanneer de laatste kuisbeurt uitgevoerd werd.

2.3 **Raming nodige werken en te verwachten kosten**

NOTA

De raming baseert zich op de loonkosten in 2017 en moet dus jaarlijks geïndexeerd worden met 1,5 – 2%

De opsomming van de werken is aangeduid met een termijn binnen welke het aangeraden is deze werken uit te voeren om het instrument goed speelbaar te houden

2.3.1 Jaarlijks onderhoud – regelmatig (1-2 dagen per jaar)

Omvat: stemming, regulatie mechaniek, kleine reparaties, controle ventilator
€ 1.450,- zonder BTW en € 1.754,50 BTW 21% inclusief

- 2.3.2   Vervangen ijzeren abstrakten - binnen 10 - 15 jaar
 Omvat: vervangen van ijzeren abstrakten door aluminium of houten abstrakten
 €   1.700,- zonder BTW en   €   2.057,00 BTW 21% inclusief
- 2.3.3   Herstelling windvoorziening - binnen 10 - 15 jaar
 Omvat: herbeledering magazijnbalg, herbeledering “Schwimmer”, afdichtingen windkanalen,
 €   23.000,- zonder BTW en   €   27.830,- BTW 21% inclusief
- 2.3.4   Generale kuisbeurt - binnen 10 - 15 jaar
 Omvat: kuisen van alle onderdelen, controle windladen, controle tractuur, kuizen pijpen, correcties intonatie, behandeling aantasting houtworm
 €   28.000,- zonder BTW en   €   33.880,- BTW 21% inclusief
- 2.3.5   Vernieuwen/revisie registertractuur, onderdelen elektrische toetstractuur en bekabeling – als regelmatig storingen en grote problemen opdagen
 Omvat: vervangen/revisie magneten en bekabeling, controle en als nodig vervangen kontakten speeltafel, vervangen transformator
 €   30.000,- zonder BTW en   €   36.300,- BTW 21% inclusief

Conclusie

Het huidige orgel is een vrij typisch voorbeeld van de orgelbouw in de 1960er jaren waar historisch waardevol materiaal meer of min als gewoon recuperatiemateriaal beschouwd werd om het in een nieuw, meestal neobarok of “universeel” concept te integreren.

Maar het nu bestaande concept is noch muzikaal noch technisch homogeen en tevredenstellend.

Volledig onlogisch is de bespeling van het rugpositief van manuaal III en het Reciet vanaf manuaal I. Omgekeerd zou logisch en muzikaal veel zinvoller zijn ofwel dan Hoofdwerk op I, Positief op II en Reciet op III.

Het gebruik van é verschillende tractuursystemen voor het hoofdwerk, dus mechanisch voor de ventielkast aan de voorzijde en elektrisch voor de ventielkast aan de achterzijde lijkt vrij onzinnig.

Bovendien zijn materialen gebruikt die – zo als ondertussen bekend – op lange termijn niet duurzaam zijn zoals vezelplaten, aluminiumdraden, ijzeren abstrakten en de elektrische registertractuur heeft evenwel een bepaalde levensduur die bijna afgelopen is.

Een volledige restauratie zou dus nodig zijn en 2 grote opties lijken mogelijk:

- De reconstructie van een Forceville-orgel met 2 manualen omdat de kasten nog vrij origineel zijn en een aantal belangrijke spelen, vooral op het hoofdwerk.
- De reconstructie van de vermoedelijke toestand van Stevens/Vermeersch met 2 manualen en pedaal waar alles historisch waardevol materiaal mag geïntegreerd worden (de kasten van het 18e eeuw, het Forceville pijpwerk, windladen en magazijn balg van Smet/Vermeersch, pijpwerk van Smet/Vermeersch/P. Stevens)

2.4.6.1   Restauratie in de staat van Forceville 1712 – termijn te bespreken

Restauratie kasten en bestaand pijpwerk, reconstructie speeltafel, mechaniek, windladen, windvoorziening en ontbrekend pijpwerk na voorbeeld Forceville of gelijkaardige makelij.

	€	400.000,- 450.000,- zonder BTW
en	€	484.000,- 544.500,- BTW 21% inclusief

2.4.6.2   Restauratie in de staat van Stevens/Vermeersch 1882 – termijn te bespreken

Restauratie kasten, windladen, magazijnbalg en bestaand pijpwerk, reconstructie speeltafel, mechaniek en ontbrekend pijpwerk

	€	630.000,- 680.000,- zonder BTW
en	€	762.300,- 822.800,- BTW 21% inclusief

OPMERKING

De beslissing om een echte restauratie te laten uitvoeren zou het best binnen de komende 5 – 10 jaren genomen worden om de binnen 10 - 15 jaren te verwachten grotere werken aan het bestaande orgel (windvoorziening, elektrische tractuur, kuisbeurt) niet onnodig te laten uitvoeren.

2.5 Foto's

Orgelkasten in eik van M. de Doncker na een ontwerp meubel van J.C. de Cock, 1711-1715

Moderne speeltafel van Stevens 1965

uitgebreide kast met herbruik van
originele deuren van de rugwand

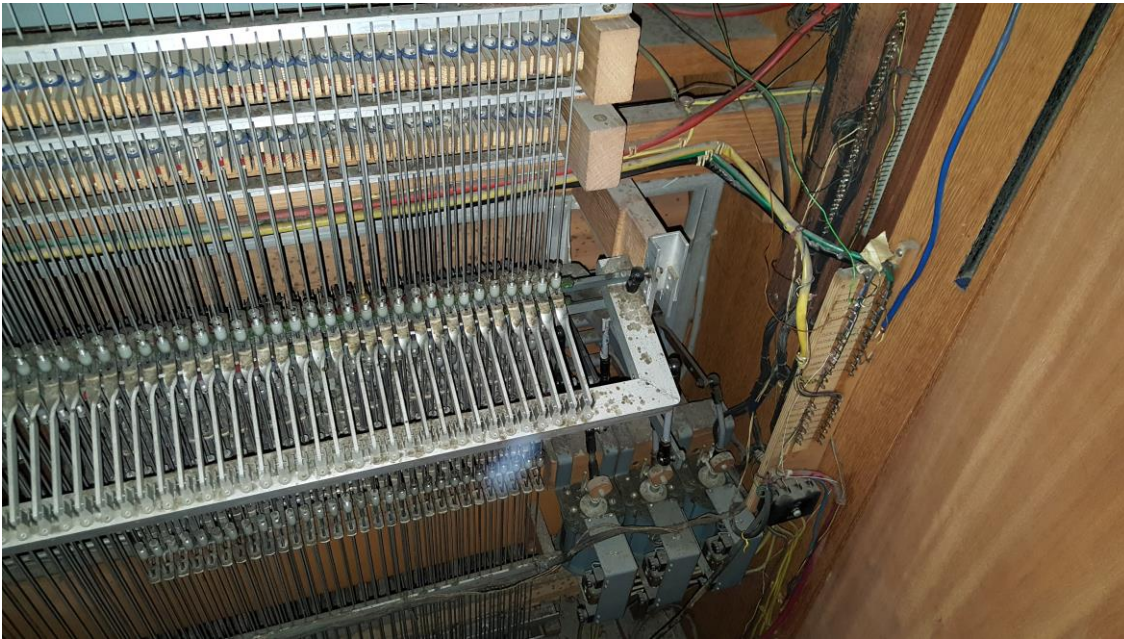
uitbreiding kast binnen aanzicht

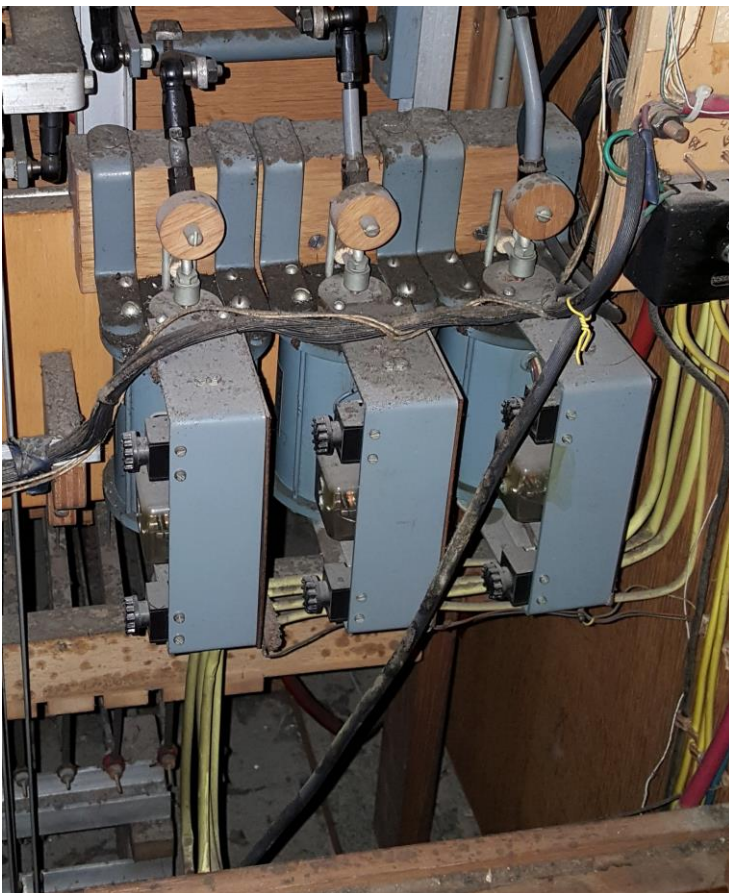
pedaalwindlade met gebruik van niet duurzame vezelplaat

wellenboord hoofdwerk: aluminiumelementen op en gewone, niet duurzame vezelplaat gemonteerd

Binnen aanzicht speeltafel met aluminium tractuur – iets chaotische bekabeling

Oude “Heuss-magneten”, sterk vervuild

aparte elektrische Cornetladen van het hoofdwerk

elektrische tractuur achterliggende ventielkast hoofdwerk

vervuild leder van de magazijn balg

2 "Schwimmerbalgen" onder de loopplank tussen hoofdwerk en Reciet: leder licht gebarsten in de rechte hoek

Pedaalwindlade met uitbreiding in de diskant

windladen van de Zachtbas 16' pedaal met elektrische tractuur

aantasting door houtworm aan het handvat van een pijp van de Zachtbas 16'

Verdwenen houten spie, verschoven tong en gecorrodeerd stemkruk van een kleine Bombarde 16' pijp

zicht op pijpwerk hoofdwerk

meer of min sterk beschadigt en getransformeerd pijpwerk van Forceville

Cornet grotendeels van Forceville

zicht op pijpwerk Reciet

Euphone 8', doorslaand